

Na styku kultury polskiej i czeskiej: dziedzictwo, kontynuacje, inspiracje, red. Mieczysław Balowski, Wydawnictwo PRO, Poznań 2011, ss. 299+10 fotokopii.

19 października 2011 roku odbyła się w Poznaniu, w Bibliotece Raczyńskich i w Collegium Maius, międzynarodowa konferencja naukowa pt. *Na styku kultury polskiej i czeskiej: dziedzictwo, kontynuacje, inspiracje*. Zorganizowano ją z okazji 45. rocznicy podpisania umowy partnerskiej między Poznaniem i Brnem. Po uroczystym powitaniu gości rozpoczęły się obrady plenarne. Teksty referatów, wygłoszonych w trakcie obrad, znajdują się w omawianej publikacji. Organizatorem konferencji był prof. Mieczysław Balowski.

Opublikowany zbiór artykułów poprzedzony jest słowem wstępnym M. Balowskiego, który zachęca badaczy do zajęcia się zagadnieniami pogranicza kultury polskiej i czeskiej.

Autorką artykułu *Brno we wczesnym średniowieczu na tle kontaktów polsko-morawskich* jest Marzena Matla. Badaczka przedstawia głównie początki Brna oraz rozwój osadniczy i polityczny miasta od XI do XIV wieku.

Wielkie Morawy i słowiańskie origines. Szczątki tradycji to tytuł artykułu Edwarda Skibińskiego. Autor przywołuje i analizuje fragmenty źródeł historycznych, które dotyczą Morawian. Sporo miejsca zajmują rozważania o misji Cyryla i Metodego na Morawach.

Renata Putzlacher-Buchtová (*Królowa Elżbieta Ryksa (ur. 1288 r. w Poznaniu, zm. 1335 r. w Brnie) jako postać historyczna i literacka*) pisze o życiu osobistym królowej, a także o jej poświęceniu sprawom religii. Działalność królowej ukazana jest na tle historii oraz kultury polskiej i czeskiej.

Roman Madecki (*Polacy i polonofile w historii Brna i południowych Moraw*) przedstawia organizacje polonijne i polonofilskie. Sporo miejsca poświęca zainteresowaniom Czechów poezją polską.

Agata Firlej (*„Kochajmy się, nie dajmy się”. Idee i działalność poznańskiego Towarzystwa Polsko-Czechosłowackiego w latach 1923–1932*) uważa, że kontakty kulturalne Wielkopolski z Czechami miały miejsce już w wiekach średnich, ale prawdopodobnie nigdy wcześniej nie były one tak intensywne jak w życiu kulturalnym Poznania w okresie dwudziestolecia międzywojennego.

Lapidarium asymilacji. Z dziejów parafii ewangelicko-reformowanej w Żychlinie to tytuł artykułu Joanny Mielczarek. Żychlin ukazany jest jako miasto różnorodne – na jego obszarze można odnaleźć ślady wielu epok historycznych. Znamiennym miejscem w Żychlinie jest lapidarium z nagrobkami pochodzącymi z innych miast i wsi. Dzieje tej parafii ewangelicko-reformowanej są skomplikowane. Na jej tle J. Mielczarek ukazuje kontakty kultury polskiej i czeskiej. Tamtejsza parafia z pewnością zasługuje na miano ekumenicznej ze względu na pozytywny stosunek do wielokulturowości Żychlina.

Artykuł Tadeusza Lewaszkiewicza zatytułowany jest następująco: *Zainteresowania bohemistyczne Henryka Ułaszyna oraz jego związki z Czechami*. H. Ułaszyn ukazany jest jako wybitny sławista i człowiek wszechstronnie wykształcony. Uczony zwalczał antyczeskie stereotypy, popularyzował kulturę czeską w Polsce, informował o osiągnięciach sławistycznych Czechów i protestował przeciw aneksji Czechosłowacji przez III Rzeszę.

Mieczysław Balowski (*Poznańscy bohemiści I połowy XX wieku*) zajął się przede wszystkim działalnością naukową Tadeusza Lehra-Spławińskiego i Edwarda Klicha. Szczególne znaczenie ma rozprawa E. Klicha *Polska terminologia chrześcijańska* (Poznań 1927).

Jerzy Sierociuk (*Poznańsko-brneńskie kontakty dialektologiczne*) przedstawił owocną współpracę między dialektologami Brna i Poznania. Częste są wzajemne wizyty, wspólne konferencje i uroczystości (np. obchody 100-lecia *Ústavu pro jazyk český*), istnieją możliwości wymiany studentów i pracowników.

Marie Krčmová (*Městská mluva v Brně*) opisuje cechy charakterystyczne mowy (gwary) miejskiej Brna. Badaczka zwraca uwagę na różnice między gwarą miejską a dialektem (typowym dla wsi). Na kształtowanie się gwary brneńskiej miały wpływ takie czynniki, jak dwujęzyczność, duża liczba mieszkańców i ich zróżnicowanie społeczne. Autorka artykułu informuje, że po upadku komunizmu zwiększyło się zainteresowanie socjolektami.

Kodyfikacja morawskiego języka literackiego to tytuł artykułu Błażeja Osowskiego. Instytut Języka Morawskiego wystąpił z propozycją kodyfikacji tego języka. Takie próby zostały podjęte, ale język nadal nie doczekał się kodyfikacji. Autor przedstawia szczegółowo cechy fonetyczne i gramatyczne języka „morawskiego”, porównując je z formami występującymi w standardowej czeszczyźnie.

Anna Gawarecka (*Pisarskie fascynacje Brnem*) uważa, że stolica Moraw nie cieszyła się niegdyś popularnością wśród pisarzy. Twórczość nawiązująca do Brna na ogół przedstawiała to miasto jako miejsce mało interesujące. Bywało ono kojarzone z motywami eschatologicznymi. Inny obraz tego miasta udało się wykreować takim pisarzom, jak m.in. Jiří Kratochvíl, Jan Trefulka, František Halas. Obecne w literaturze wątki nacechowane elementami metafizycznymi, osobistymi i religijnymi sprawiły, iż literatura ukazująca Brno nabrała kolorytu.

Bogusław Bakula (*Idealy demokracji i humanizmu w myśli Václava Havla*) przedstawia V. Havla jako prezydenta proeuropejskiego, prowolnościowego i jednocześnie prowsłotnotowego. Choć V. Havel był demokratą, to nie można uznać go za bezkrytycznego, naiwnego idealistę. B. Bakula pisze też o V. Havlu jako o pisarzu, m. in. autorze utworów: *Sila bezsilnych*, *Letnie przemyslenia* i *Tylko krótko, proszę*.

Katarzyna Strzykała (*Uwiecznić chwilę i nadać jej wymiar metafizyczny: o Svědku stívání Petra Krála i Wiodokówce z tego świata Stanisława Barańczaka*) uważa, iż znajomość poezji czeskiej wśród Polaków nie jest zadowalająca. Konfrontuje ona utwory poetów, którym przyszło żyć w podobnych realiach – w czasach komunizmu. Wybranych autorów cechuje podobny poziom wrażliwości, choć w inny sposób odnoszą się oni do najistotniejszych kwestii ludzkiego życia. S. Barańczak manifestuje swój bunt, a P. Král jedynie ironizuje i nawet w tym, co jest bardzo złe, potrafi odnaleźć coś dobrego, ładnego, tudzież pozytywnego.

Co się skrywa w faldach kubizmu? To pytanie, na które udziela odpowiedzi Anna Skibska. Autorka przedstawia różne fazy kubizmu. Czyni to w sposób nowatorski, m.in. ukazuje czeską architekturę kubistyczną w nieco innym świetle. Rozważania A. Skibskiej nawiązują do filozofii Leibniza.

Roman Slivka (*Kultura czeska w Poznaniu*) zajmuje się historycznymi uwarunkowaniami kontaktów polsko-czeskich oraz ich obecnym stanem. Autor przywołuje nazwiska słynnych Czechów, których działania przyczyniły się m.in. do zacieśnienia kulturowych kontaktów polsko-czeskich (np. Jana Amosa Komenskiego). R. Slivka wspomina też o organizacjach działających na rzecz Polski i Czechosłowacji w zakresie nauki, turystyki, polityki, handlu.

Następna część publikacji poświęcona jest bohemicom w zbiorach specjalnych poznańskich bibliotek.

Bohemica w zbiorach specjalnych Biblioteki Kórnickiej Polskiej Akademii Nauk to tytuł artykułu Magdaleny Marcinkowskiej. Z publikacji tej wynika, że wspomniana biblioteka posiada imponujące (pod względem jakościowym i ilościowym) zasoby bohemików (np. inkunabułowe wydanie *Chronica Hungarorum* i rękopiśmienną *Kronikę* Marcina Polaka). Autorka omawia działalność Tytusa Działyńskiego, który w dużym stopniu przyczynił się do tego, że dziś (po upływie dwóch wieków) Biblioteka Kórnicka ma w swoich zasobach cenny księgozbiór (m.in. *Biblię kralicką* z 1579 r.).

Autorką publikacji *Bohemica w zbiorach specjalnych Biblioteki Raczyńskich* jest Agnieszka Baszko. Na początku omawia ona pokrótce dzieje Biblioteki Raczyńskich. Źródła do dziejów braci czeskich, liczne starodruki (np. *Historia Bohemica ab origine gentis J. Dubraviusa*), zbiory kartograficzne (wśród nich mapy Moraw), ekslibrisy zebrane przez Klemensa Racza, a także druki wydawane w XIX wieku to przykłady bardzo cennych wydawnictw opartych na zasobach biblioteki założonej przez hrabiego Edwarda Raczyńskiego. Ilustracja przedstawiająca miedzioryt Brna w *Theatrum Europeanum* oraz fragment aktu synodu Jednoty braci czeskich (z 1645 roku) dołączone są do omawianej publikacji.

Alicja Szulc opublikowała tekst *Bohemica w zbiorach rękopisów Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu*. Szczególnie cenny jest unikatowy dokument papieża Innocentego VII (z 1404 roku), dołączony jako fotokopia do książki. Wartościowa jest również korespondencja Stefana Vrtela-Wierczyńskiego, wybitnego bohemy i polonisty.

Rękopiśmienne bohemica muzyczne w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu to tytuł publikacji Andrzeja Jazdona. Pracownia muzyczna, należąca do Oddziału Zbiorów Specjalnych, ma 1200 rękopisów. Niektóre z nich są datowane na X wiek. *Liber continen in se utramque Passionem tam Pro Dominica Palmarum...* to przykład wartościowego zabytku. Bohemica zgromadzone w Bibliotece Uniwersyteckiej w Poznaniu, choć nieliczne, są bardzo interesujące.

Na końcu książki redaktor prof. Mieczysław Balowski zamieścił dziesięć kolorowych fotografii, m.in. kartę tytułową *Biblii kralickiej* (1579), dokument Piotra Voka z Rožemberka, kartę z *Kroniki* Martina z Opawy. Książki i dokumenty pochodzą ze zbiorów Biblioteki Kórnickiej i Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu.

Publikacje związane z konferencją naukową przyczynią się do pogłębienia polsko-czeskich kontaktów kulturalnych.

Karolina Gromnicka